

ЦИВІЛЬНЕ ПРАВО І ПРОЦЕС; СІМЕЙНЕ ПРАВО; МІЖНАРОДНЕ ПРИВАТНЕ ПРАВО

УДК 347.779

DOI <https://doi.org/10.32782/2311-8040/2025-4-2>

Булат Євгенія Анатоліївна,

доктор юридичних наук, старший дослідник,

провідний науковий співробітник

Центру досліджень інтелектуальної власності

та трансферу технологій Національної академії наук України

вулиця Володимирська, 54, Київ, 01601, Україна

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-1143-909X>

АКТУАЛЬНІ АСПЕКТИ ПОПЕРЕДНЬОГО ДОГОВОРУ, ЯКИЙ УКЛАДАЄТЬСЯ У СФЕРІ ТРАНСФЕРУ ТЕХНОЛОГІЙ

Анотація. Стаття присвячена висвітленню актуальних аспектів попереднього договору, що укладається у сфері трансферу технологій з урахуванням набутого міжнародного досвіду у цій сфері. Зазначено, що попередні договори застосовуються у різних сферах, і не тільки при регулюванні відносин, пов'язаних з укладенням договорів у сфері відчуження нерухомого чи рухомого майна, об'єктів незавершеного будівництва, надання послуг або виконання робіт, тощо. Розглянуто попередній договір як правовий інструмент, що забезпечує належну організацію взаємовідносин між суб'єктами договірної процесу на підготовчому етапі укладення основних договорів, зокрема у сфері трансферу технологій та інтелектуальної власності.

Визначено, що попередні договори мають значне практичне значення у міжнародній діяльності, де вони функціонують окремо або у формах меморандумів про взаєморозуміння, листів (протоколів) про наміри, угод про конфіденційність. В їх межах сторони узгоджують істотні умови подальшої співпраці, включаючи охорону конфіденційної інформації, визначення відповідальності за її розголошення та порядок компенсації витрат. Водночас, в Україні такі документи не мають обов'язкової юридичної сили, якщо в них не зафіксовано прямого волевиявлення сторін щодо надання їм статусу попереднього договору. Разом із тим, їх застосування є доцільним у процесі перемовин, оскільки вони дозволяють визначити засади майбутньої співпраці, зменшують ризики розголошення технічної чи комерційної інформації, а також сприяють створенню передумов для ефективного укладення основних договорів.

Підкреслено, що укладення попередніх договорів у сфері інтелектуальної власності та трансферу технологій сприятиме удосконаленню правового механізму регулювання інноваційної діяльності, захисту патентоздатних рішень, ноу-хау, технічної документації та конфіденційної інформації. Такий підхід забезпечить підвищення правової визначеності у взаємодії між науковими установами, університетами державними і недержавними структурами і підприємствами.

Ключові слова: попередній договір, інтелектуальна власність, трансфер технологій, меморандум про взаєморозуміння, протокол про наміри, конфіденційна інформація, міжнародна практика.

Bulat Yevheniia. Current aspects of the preliminary agreement concluded in the field of technology transfer

Abstract. The article is devoted to highlighting the current aspects of preliminary agreements concluded in the field of technology transfer, taking into account the accumulated international experience in this area. It is noted that preliminary agreements are used in various fields, not only in regulating relations related to the conclusion of contracts for the alienation of immovable or movable property, unfinished construction objects, the provision of services, or the performance of works. The preliminary agreement is considered as a legal instrument that ensures the proper organization of relations between the parties to the contractual process at the preparatory stage of concluding main agreements, particularly in the field of technology transfer and intellectual property.

It is determined that preliminary agreements have significant practical importance in international activities, where they function either independently or in the form of memorandums of understanding, letters (protocols) of intent, or confidentiality agreements. Within their framework, the parties agree on essential conditions for further cooperation, including the protection of confidential information, determination of liability for its disclosure, and the procedure for cost compensation. At the same time, in Ukraine, such documents do not have binding legal force unless they contain an explicit expression of the parties' will to grant them the status of a preliminary agreement. Nevertheless, their use is advisable during negotiations, as they help define the principles of future cooperation, reduce the risks of disclosing technical or commercial information, and create prerequisites for the effective conclusion of main contracts.

It is emphasized that the conclusion of preliminary agreements in the field of intellectual property and technology transfer will contribute to improving the legal mechanism for regulating innovation activities, unprotected patentable solutions, know-how, technical documentation, and confidential information. This approach will enhance legal certainty in the interaction between research institutions, universities, state and non-state structures, and enterprises.

Key words: preliminary agreement, intellectual property, technology transfer; memorandum of understanding, letter of intent, confidential information, international practice.

Вступ. На сучасному етапі розвитку договірних відносин актуального значення набувають правові інструменти, які забезпечують взаємодію у правових відносинах між сторонами і одним із них є попередній договір. Попередні договори застосовуються у різних сферах, і не тільки при регулюванні відносин, пов'язаних з укладенням договорів, наприклад, у сфері відчуження нерухомого чи рухомого майна, майбутніх об'єктів нерухомості, надання послуг, виконання робіт, тощо. Попередні договори укладаються також і у сфері інтелектуальної власності, трансферу технологій, зокрема, при створенні спільних розробок між університетами, у наукових установах, державних і недержавних структурах. В цьому контексті вони дозволяють забезпечити основний договір, не розкриваючи повністю його деталей, і водночас узгодити суттєві питання вже на ранніх етапах співпраці між сторонами. Разом з тим, в чинному законодавстві України і, зокрема, у сфері інтелектуальної власності і трансферу технологій попередній договір ще не набув такого поширення як це відбулося в країнах Європейського Союзу та інших зарубіжних країнах.

Дослідженню правової сутності, змісту і основних положень попереднього договору в цивільному законодавстві України присвячені праці таких науковців, правників і дослідників як Клименко О.М., Скаун Ю.Є., Майданик Р.А., Дзера О. В., Бервено С.М., Днепров О. С., Зверховська В. Ф., Фурса Є. І., Кочубей В. В., Жданов А., Чуєва О. Д., Пас-

тернак П. І., Шахбазян К. С., Капіца Ю. М., Махновський Д. С., та інших. Авторами були визначені порядок правового регулювання попереднього договору, його предмет, співвідношення з основним договором, оцінено перспективи розвитку законодавства щодо його подальшого застосування в Україні. Водночас, питання правового регулювання попереднього договору у сфері трансферу технологій в межах вітчизняного цивільного законодавства залишається недостатньо висвітленим.

Метою статті є висвітлення деяких аспектів попереднього договору, що укладається у сфері трансферу технологій з урахуванням міжнародного досвіду у цій сфері. Відповідно, для досягнення цієї мети ставляться такі завдання: 1) дослідити зарубіжний досвід правового регулювання попередніх договорів і його складових, які укладаються у сфері трансферу технологій; 2) висвітлити особливості правового регулювання попереднього договору в межах вітчизняного цивільного законодавства; 3) визначити перспективи удосконалення практики визнання попередніх договорів у сфері трансферу технологій в Україні.

Матеріали та методи. Методологічну основу цього дослідження представляють такі загальнонаукові методи: метод аналізу – використовувався при висвітленні стану вітчизняного і зарубіжного законодавства у сфері інтелектуальної власності і трансферу технологій в контексті попередніх договорів; формально-правовий – для розкриття і уточнення поня-

тійного апарату, тлумачення дефініцій стосовно попереднього договору, протоколу про наміри, меморандуму про взаєморозуміння; прогнозування – при визначенні подальших перспектив розвитку правового регулювання попередніх договорів в Україні з урахуванням міжнародної практики.

Результати. Як свідчить міжнародний досвід Сполучених Штатів Америки, при розгляді питань укладення попередніх договорів (незалежно від галузі права), в поняття «попередні договори» входить і лист про наміри, і меморандум про взаєморозуміння [1].

Комісією ООН з економічних і соціальних питань в Азії та Тихоокеанському регіоні (ESCAP) визначено, що на підготовчій стадії до дослідницького співробітництва або трансферу технологій можуть укладатися попередні договори та виділено такі їх варіанти як меморандум про розуміння, конфіденційні угоди та листи про наміри (протоколи про наміри) [2].

Міжнародна практика, набута у цій сфері такими країнами як, наприклад, Велика Британія, Швейцарія та Німеччина свідчить, що укладенню договорів у сфері інтелектуальної власності і трансферу технологій, як правило, передують укладання листів (протоколів) про наміри, угод про конфіденційність і (або) меморандумів про взаєморозуміння. І хоча, попередні договори не отримали окремого нормативного закріплення на рівні національних законодавств цих країн, їх правовий режим визначається за «звичаем ділового обігу» або судовою практикою, а зміст, як правило, визначається положеннями, які в ньому містяться. Для відповідної фіксації намірів сторін загальноприйнятним є дотримання письмової форми.

Зазначені документи визнаються такими, що не містять прямих формулювань щодо їх юридичної обов'язковості. Водночас, в окремих випадках суди можуть визнати деякі положення попередніх договорів зобов'язуючими якщо, наприклад, їх зміст передбачає чітко визначені правові наслідки (наприклад, зобов'язання щодо конфіденційності, нерозголошення інформації або від-

шкодування витрат). Судова практика містить випадки, коли попередній договір вважається юридично обов'язковим і тлумачить чинність таких договорів. Водночас, у рекомендаціях Всесвітньої організації інтелектуальної власності наголошено на доцільності укладення попередніх договорів, листів про наміри і (або) меморандумів про взаєморозуміння перед укладанням ліцензійних договорів. Це стосується і угод про конфіденційність (нерозголошення), які є важливими для захисту ділової та технічної інформації, яка може бути розкрита під час переговорів тощо [3].

Вітчизняний досвід свідчить, що інститут попереднього договору ще не набув в Україні такого поширення, як це має місце у зарубіжних країнах, хоча певні ініціативи щодо цього питання вже застосовувалися. Зокрема, як відзначає О. М. Клименко у своїй роботі «Попередній договір в цивільних відносинах: теорія і практика», «..накопичений історичний досвід досить повно сприйнято чинним цивільним законодавством. Значною мірою цьому сприяв і той факт, що навіть у періоди, коли норми, які регулюють укладення попереднього договору, були відсутні, цивілістична наука визнавала можливість його укладення і вчені не залишали без уваги інститут попереднього договору» [4, с. 3].

Ч. 1 ст. 635 Цивільного кодексу України визначає попередній договір як договір, сторони якого зобов'язуються протягом певного строку (у певний термін) укласти договір в майбутньому (основний договір) на умовах, встановлених попереднім договором. Попередній договір укладається у формі, встановленій для основного договору, а якщо форма основного договору не встановлена, – у письмовій формі [5].

На думку А. Жданова, юридична практика у сфері укладення попередніх договорів свідчить про можливість їх використання, завдяки якому сторони за відсутності фактичної можливості укласти який-небудь договір нині (наприклад, відсутні необхідні для договору документи), можуть зафіксувати свої наміри, надавши їм статус взаємного зобов'язання [6]. Суттєвою особливістю попереднього

договору є відсутність для сторін матеріальних прав і обов'язків, як це має місце для змісту інших договорів; водночас, ключовим для нього залишається зобов'язання в подальшому в укладенні основного договору протягом визначеного строку і на визначених сторонами умовах.

Зміст попереднього договору у сфері трансферу технологій може містити, наприклад: назву об'єкта інтелектуальної власності, на використання якого (яких) надається ліцензія; вид ліцензії, що надається; способи використання об'єктів права інтелектуальної власності, визначених ліцензією; строк і територія, на яку надається ліцензія; ліцензійні платежі; порядок обміну інформацією, забезпечення конфіденційності інформації та інші умови, які сторони вважатимуть за необхідне включити в договір [7, с. 181].

Протоколи про наміри, меморандуми про взаєморозуміння, які можуть передувати укладенню попередніх договорів, не породжують юридичних наслідків. Навіть, ч. 4 ст. 635 Цивільного кодексу України визначено, що договір (протокол) про наміри, якщо в ньому немає волевиявлення сторін щодо надання йому сили попереднього договору, не вважається попереднім договором [5]. Разом з тим, використання такої форми домовленостей є виправданим на початкових етапах в процесі перемовин, коли сторони лише виявляють зацікавленість у встановленні конкретних договірних відносин та фіксують базові засади майбутньої співпраці без погодження істотних умов договору, який передбачають укласти. Такі протоколи про наміри або меморандуми не мають зобов'язального характеру, а перспектива їх реалізації залежить виключно від фактичних намірів і волевиявлення сторін в подальшому укладенні основного договору. Водночас, при укладенні договорів у сфері інтелектуальної власності і трансферу технологій доцільно укладати протокол про наміри з подальшим наданням йому сили попереднього договору в якому, наприклад, буде міститися волевиявлення сторін щодо обов'язкових для них положень. Укладення таких документів буде має на меті

зменшення або зведення до мінімуму ризику несанкціонованого розголошення третім особам, наприклад, цінної технічної, технологічної інформації, патентоздатних незахищених рішень, ноу-хау, деяких положень про конфіденційну інформацію, тощо.

На етапі переддоговірних відносин щодо укладення договорів у сфері інтелектуальної власності і трансферу технологій доцільно також укладати угоду про конфіденційність між сторонами. Оскільки об'єктами переддоговірних переговорів часто виступають технічні рішення, технологічні процеси, комерційні стратегії, незахищені патентоздатні рішення або інші, які ще не набули правового захисту у формі патенту чи іншого охоронного документа, доцільно укладати таку угоду. Втрата конфіденційності таких відомостей може призвести до значних фінансових втрат або, навіть, унеможливити трансфер технологій на зазначені об'єкти.

Висновки. Таким чином слід визнати, що на сучасному етапі існує різноманітна міжнародна практика щодо визнання попереднього договору. Досвід зарубіжних країн свідчить, що попередній договір може укладатися окремо або включати в себе і меморандум про взаєморозуміння, і лист (протокол) про наміри. Проаналізовано, що судовою практикою деякі положення попередніх договорів можуть бути визнані як зобов'язуючі з огляду на їх зміст, який передбачає чітко визначені ними правові наслідки.

В Україні попередні договори у сфері трансферу технологій не набули такого широкого розповсюдження, як у зарубіжних країнах. Водночас, вважаємо за доцільне впроваджувати таку практику, оскільки попередні договори дозволяють вже на ранніх етапах перемовин між сторонами визначати і фіксувати основні положення щодо конфіденційності, виплати платежів, уникати витоку цінної науково-технічної інформації, що може передчасно завдати потенційної шкоди інтересам сторін.

Особливо такі договори мають значення, коли йдеться про розкриття інформації про незахищені патентоздатні рішення, адже

дозволяють звести до мінімуму ризик розголошення інформації про них третім особам, можливі ноу-хау, положення про конфіден-

ційну інформацію або інформацію про технічну документацію, пов'язану з предметом майбутнього основного договору.

Список використаних джерел:

1. Сайт «ContractsCounsel». What is a Preliminary Agreement? URL: <https://www.contractsCounsel.com/t/us/preliminary-agreement>
2. Guidelines for Preparing a Technology Transfer Agreement. APCTT-CSIR Workshop on Technology Commercialization and Transfer. 1-3 November. 2017. Ghaziabad. URL: <https://apctt.org/sites/default/files/2020-07/APCTT-CSIR%20workshopSahu2.pdf>
3. Successful Technology Licensing. 2015. WIPO. URL: www.wipo.int/edocs/pubdocs/en/licensing/903/wipo_pub_903.pdf
4. Клименко О.М. Попередній договір в цивільних відносинах: теорія і практика : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.00.03 «Цивільне право та цивільний процес; сімейне право; міжнародне приватне право» / О. М. Клименко. Київ : Київ. нац. ун-т внутр. справ, 2010. 18 с.
5. Цивільний кодекс України : за станом на 01 березня 2023 р. Відомості Верховної Ради України (ВВР). Офіц. вид. 2023. Суми: ВВП Нотіс вид-во, 2023. 380 с.
6. Жданов А. Попередні договори: особливості правового регулювання. 12 липня 2012 р. URL: https://jurliga.ligazakon.net/analitics/68422_poperedn-dogovori-osoblivost-pravovogo-regulyuvannya
7. Частина 1. Акти НАН України. Загальні питання / Ю.М. Капіца, І.І. Хоменко (упорядкування), 13 вид., доповнене. К.: Центр досліджень інтелектуальної власності та трансферу технологій НАН України, 2024. 261 с.

References:

1. Sait «ContractsCounsel». What is a Preliminary Agreement? Retrieved from <https://www.contractsCounsel.com/t/us/preliminary-agreement> [in English].
2. Guidelines for Preparing a Technology Transfer Agreement. APCTT-CSIR Workshop on Technology Commercialization and Transfer (2017). Ghaziabad. Retrieved from <https://apctt.org/sites/default/files/2020-07/APCTT-CSIR%20workshopSahu2.pdf> [in English].
3. Successful Technology Licensing. (2015). WIPO. Retrieved from www.wipo.int/edocs/pubdocs/en/licensing/903/wipo_pub_903.pdf [in English].
4. Klimenko, O. M. (2010). Poperednii dogovir v tsyvilnykh vidnosynakh: teoriya i praktika [Preliminary agreement in civil relations: theory and practice]. *Extended abstract of Candidate's thesis*. Kyiv: KNUVS [in Ukrainian].
5. Tsyvilnyi kodeks Ukrainy [Civil Code Ukraine]. (valid as 2023, March 01). Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy – Bulletin of Verkhovna Rada of Ukraine. Sumy: VVP Notis vyd-vo [in Ukrainian].
6. Zhdanov A. (2012). Poperedni dogovory: osoblyvosti pravovogo reguliuvannya [Preliminary agreements: features of legal regulation]. Retrieved from: https://jurliga.ligazakon.net/analitics/68422_poperedn-dogovori-osoblivost-pravovogo-regulyuvannya [in Ukrainian].
7. Ch. 1. Akty NAN Ukrainy. Zagalni pytannia [Acts of NAS of Ukraine. General issues]. (2024). Yu. M. Kapitsa, I. I. Khomenko (uporiadkuvannya), 13 vid. dopovnene. Kyiv: Tsentr doslidzhen intelektualnoyi vlasnosti ta transferu tekhnologii NAN Ukrainy [in Ukrainian].

